

Introducció

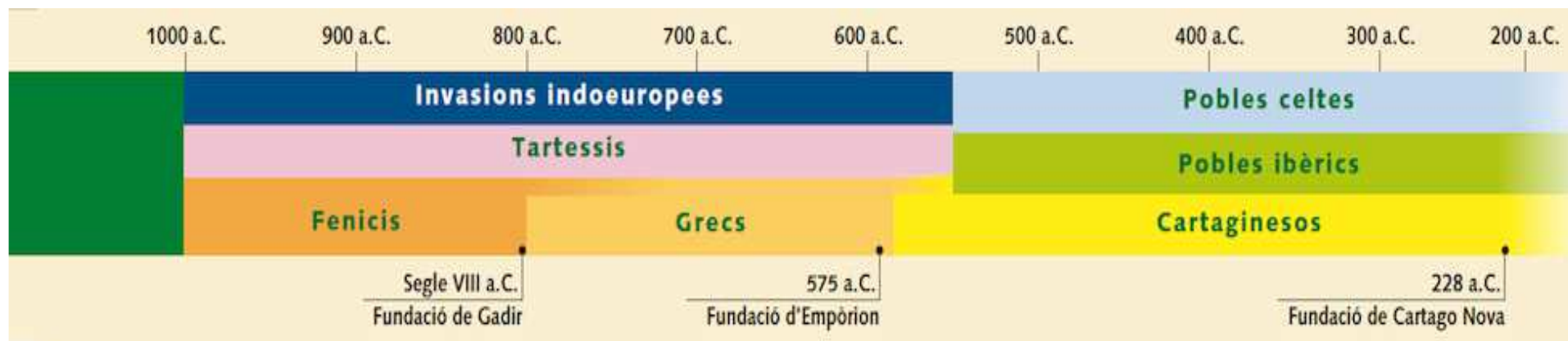
Entre els segles XI i VI a.C. diverses onades de pobles indoeuropeus van travessar els Pirineus i es van instal·lar al nord i al centre de la Península Ibèrica.

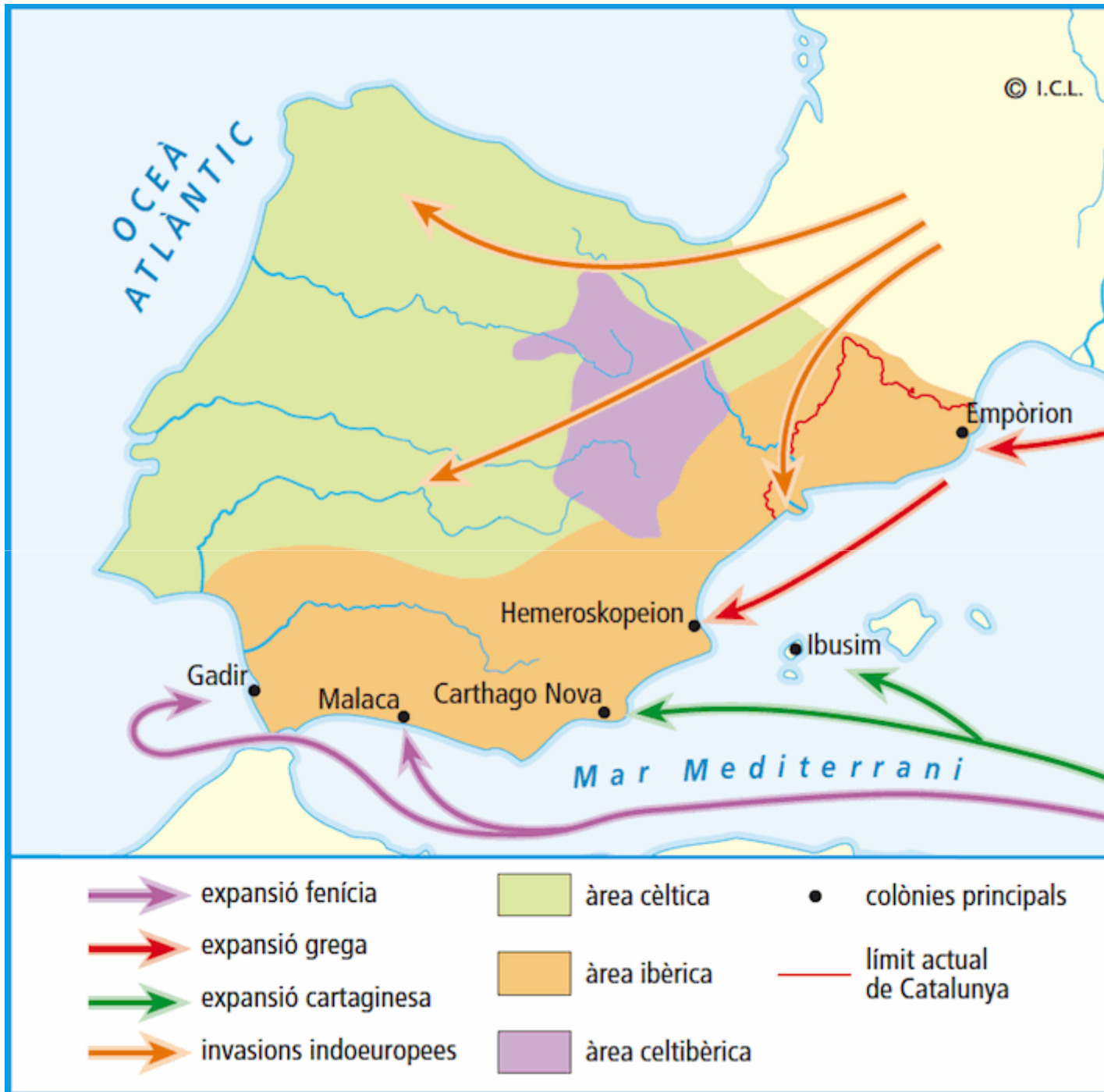
Al mateix temps, pobles colonitzadors procedents del Mediterrani oriental (fenicis, grecs i cartaginesos) van arribar a la costa est i sud peninsulars i van establir factories comercials i colònies.

La colonització grega va exercir una influència molt gran a l'actual territori català, sobretot a través d'*Empòrion* (Empúries), l'enclavament grec més important de la Península.

Fenicis, grecs i cartaginesos van introduir innovacions tan rellevants com l'arada, noves tècniques de fer ceràmica, l'ús de la moneda i la metal·lúrgia del ferro.

El contacte amb la població indígena va donar lloc al sorgiment de la cultura ibèrica, que fou el resultat de l'evolució dels pobles que hi vivien i la incorporació de les aportacions dels colonitzadors.

1. L'arribada de pobles colonitzadors

- **1.1. LES INVASIONS INDOEEUROPEES**

- Entre la fi del segon mil·lenni a.C. i el començament del primer van arribar a la Península Ibèrica pobles indoeuropeus procedents del centre i de l'est d'Europa. Els primers grups es van establir a la zona de Catalunya i a la vall de l'Ebre i més tard es van desplaçar cap a la Meseta i a les regions del nord peninsular.
- El tret cultural més característic d'aquests pobles és la incineració dels cadàvers. Col·locaven la cendra en unes urnes i les enterraven a les necròpolis. Per això són coneguts com els pobles dels "camps d'urnes".

- **1.2. ELS FENICIS**

- Entre els segles X i VIII a.C. els fenicis, que provenien de l'actual Líban, van fundar nombroses colònies al sud de la Península, com per exemple *Gadir*. Interessats per l'abundància de metalls de la zona, van establir relacions comercials amb els indígenes, especialment amb el regne de Tartessos.
- Així mateix, fenicis procedents de la zona gaditana van fundar la ciutat d'*Ibusim* (Eivissa) al segle VII a.C. Aquests comerciants eivissencs van arribar a la costa de Catalunya i, encara que no hi van fundar cap colònia important, van desenvolupar-hi un comerç profitós.
- La zona de l'Ebre va ser la més freqüentada pels fenicis, tot i que també hi ha mostres de la seva activitat comercial en alguns jaciments de les comarques gironines. Intercanviaven vi, oli, salaons i productes de luxe (perfums, ous d'estruç decorats, orfebreria) per metalls (plata, coure i bronze).

- **1.3. ELS CARTAGINESOS**

- Durant la seva expansió pel Mediterrani els fenicis havien creat la colònia de *Cartago* al nord d'Àfrica. A partir del segle VI a.C., en què Fenícia fou ocupada pels assiris, els cartaginesos dominaren les antigues colònies fenícies.
- A la Península van ocupar moltes colònies del sud, i a les illes Balears, *Ibusim*. Van comerciar amb els pobles indígenes i es van convertir en els grans distribuïdors dels productes del sud de la Península Ibèrica pel Mediterrani.
- Més endavant aquesta colonització comercial va es-devenir ocupació militar quan el general Amílcar Barca va desembarcar a *Gadir* l'any 238 a.C. i va estendre el seu domini pel sud-est peninsular. Llavors va fundar la ciutat de *Cartago Nova* (227 a.C.), que va ser el principal enclavament cartaginès a la Península.

Tartessos

Entre els segles X i VI a. C., al baix Guadalquivir es va desenvolupar una cultura coneguda com a Tartessos. Ens va llegar documents escrits amb un alfabet semblant a l'ibèric. Aquest alfabet ha estat desxifrat però no traduït.

Tartessos apareix esmentat pels hebreus en la Bíblia com a Tarsis, en cròniques fenícies, i també per grecs i romans. En totes elles, es descriu una terra fétil i rica en metalls, on la gent vivia pròsperament.

El problema és que els primers coneixien Tartessos a través de relats de navegants, i els cronistes grecs i romans van arribar-hi quan aquesta civilització ja havia desaparegut. Així doncs, cap no la va situar en el mateix lloc i l'abundància descrita va contribuir a convertir Tartessos en una llegenda.

Sembla que Tartessos va tenir el seu apogeu en els segles VII i VI a. C. I amb la crisi de les colònies fenícies van entrar en contacte amb grecs i cartaginesos, però progressivament van desaparèixer i es van anar identificant amb la cultura ibèrica.

- Tesor de Carambolo (Sevilla). A les Tombes de l'aristocràcia s'hi ha trobat molts Objectes de luxe, alguns d'importació Fenícia o grega.

Propera unitat

- **1.4. ELS GRECS**

- Cap al segle VII a.C. colons grecs, probablement procedents de l'illa de Rodes, van fundar la colònia de *Rhode* (Roses) a la costa catalana. Més endavant, al principi del segle VI, un grup de focuus va establir-se a *Empòrion* (Empúries). Els grecs també van fundar altres colònies a la Península Ibèrica, com *Hemeroskopeion* (prop de Dénia) i *Mainake* (Màlaga).
- Aquests colonitzadors van desenvolupar un comerç pròsper, van introduir l'ús de la moneda en els intercanvis i van ser un important focus d'influència per als pobles indígenes del voltant.
- La rivalitat pel control del comerç peninsular va enfrontar grecs i cartaginesos a la batalla d'Alàlia (cap al 535 a.C.). A partir d'aquell moment els grecs van haver de retirar-se del sud peninsular i van centrar la seva activitat al nord, especialment a la colònia d'*Empòrion*, que va esdevenir un enclavament comercial de gran importància.

Qui eren els ibers?

Eren un conjunt de pobles, organitzats en tribus, que van habitar a l'est i al sud de la Península entre els segles VI i II a. C. Alguns es van organitzar sota monarquies amb una important aristocràcia.

Van desenvolupar el treball del ferro i la fabricació de ceràmica amb el torn. Del contacte amb els pobles colonitzadors (grecs, fenicis i cartaginesos) en van aprendre l'ús de la moneda i l'escriptura.

Per tal de conèixer els pobles ibers disposem de fonts materials (restes de poblats, ceràmica, escultures...) i de les obres escrites per autors antics grecs i romans. Entre aquestes obres destaca la del geògraf grec Estrabó, escrita entre els anys 29 i 7 a. C., quan estava finalitzant la conquesta romana de la Península.

Un poble guerrer

Gràcies als autors clàssics sabem que els ibers practicaven atacs ràpids duts a terme per bandes reduïdes que sorprenien exèrcits molt més nombrosos. Aquest sistema de lluita és el que es coneix amb el nom de guerrilla i va dificultar molt la conquesta romana.

Falcata o espasa curta ibèrica

La religió dels ibers

De la religió dels ibers se n'han trobat santuaris i nombrosos exvots.

Sabem que sacrificaven animals als déus perquè els fossin propicis i que algunes divinitats eren femenines. També ha quedat constància que incineraven els morts i n'enterraven les cendres en una urna.

2. Els ibers

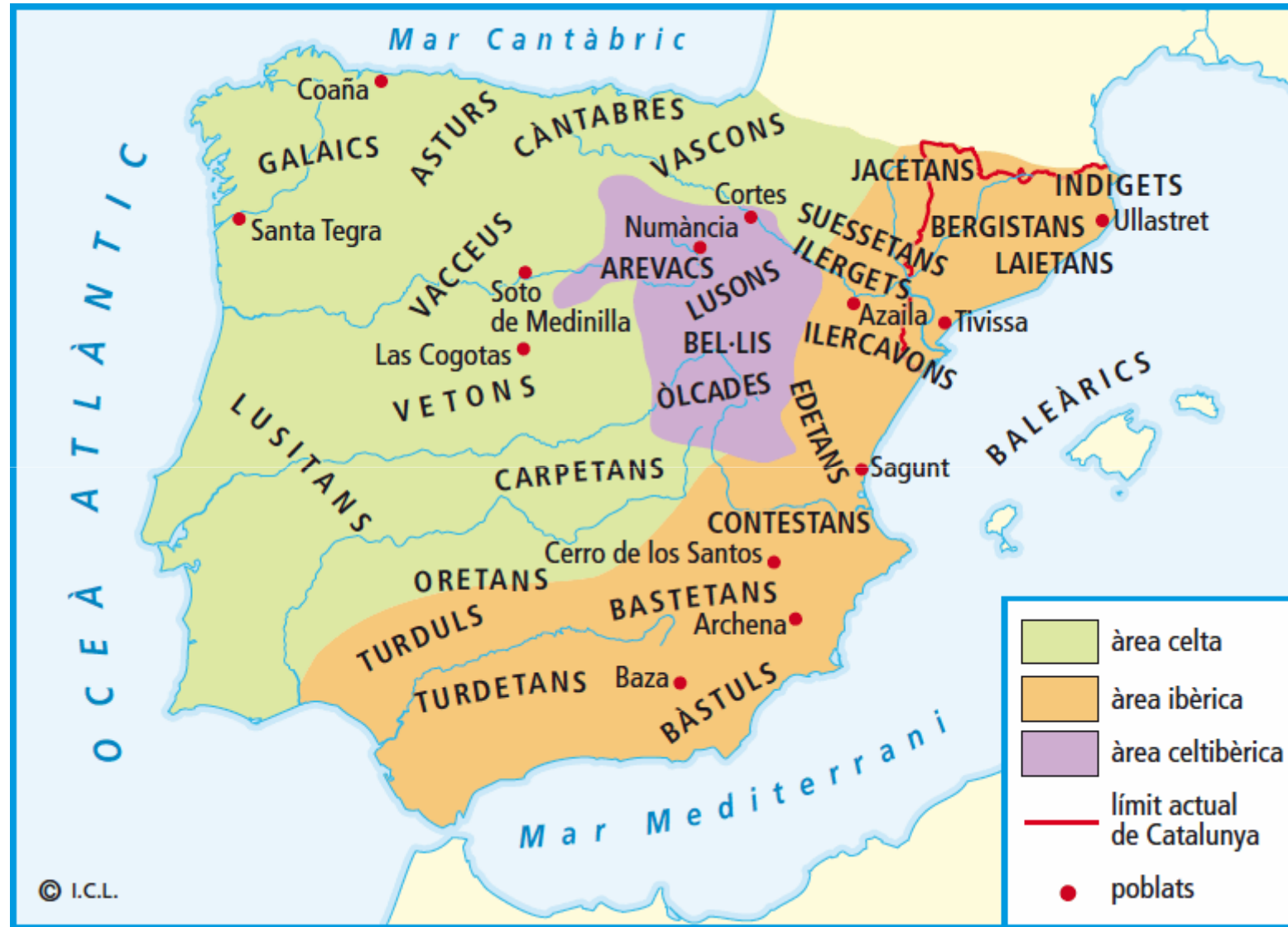
• **2.1. ELS POBLES PREROMANS A LA PENÍNSULA IBÈRICA**

- Les relacions dels pobles indoeuropeus i colonitzadors amb els pobles indígenes va donar lloc a l'aparició a la Península de dues grans àrees culturals: la dels ibers, que s'estenia per la costa mediterrània, i la dels celtes, que n'ocupaven el centre i el nord.
- Del contacte entre aquestes dues comunitats en van sorgir els celtibers, un poble d'origen celta amb una forta influència ibèrica, que s'ubicava entre el Sistema Ibèric i l'est de la Meseta.

• **2.2. ELS POBLATS IBÈRICS**

- Els ibers vivien en poblats emmurallats i fortificats amb torres defensives. Solien estar situats en llocs amb aigua a prop i enlairats, que fossin fàcils de defensar i que dominessin un ampli territori.
- Davant la porta principal hi construïen baluards o hi obrien fossats per protegir l'entrada. Cases, magatzems i cor-rals s'arregleraven al llarg de carrers amb un traçat adaptat al sòl, sovint irregular.
- A molts poblats hi havia espais i estris d'ús comú, com els forns per coure-hi pa o ceràmica, les sitges per emmagatzemar-hi el gra o les cisternes d'aigua. Els poblats ibers més importants podien tenir edificis públics, com ara fortaleses militars o temples.
- Al voltant dels poblats hi havia les necròpolis. Els ibers practicaven el ritual de la incineració i enterraven les cendres en una urna de ceràmica. En molts casos les incineracions masculines van acompanyades d'aixovar funerari (armes personals, com ara espases, cascos, cuirasses, llances i escuts).

Els pobles preromans a la Península.

fortalesa militar

necròpolis

habitatges

cisterna

forn

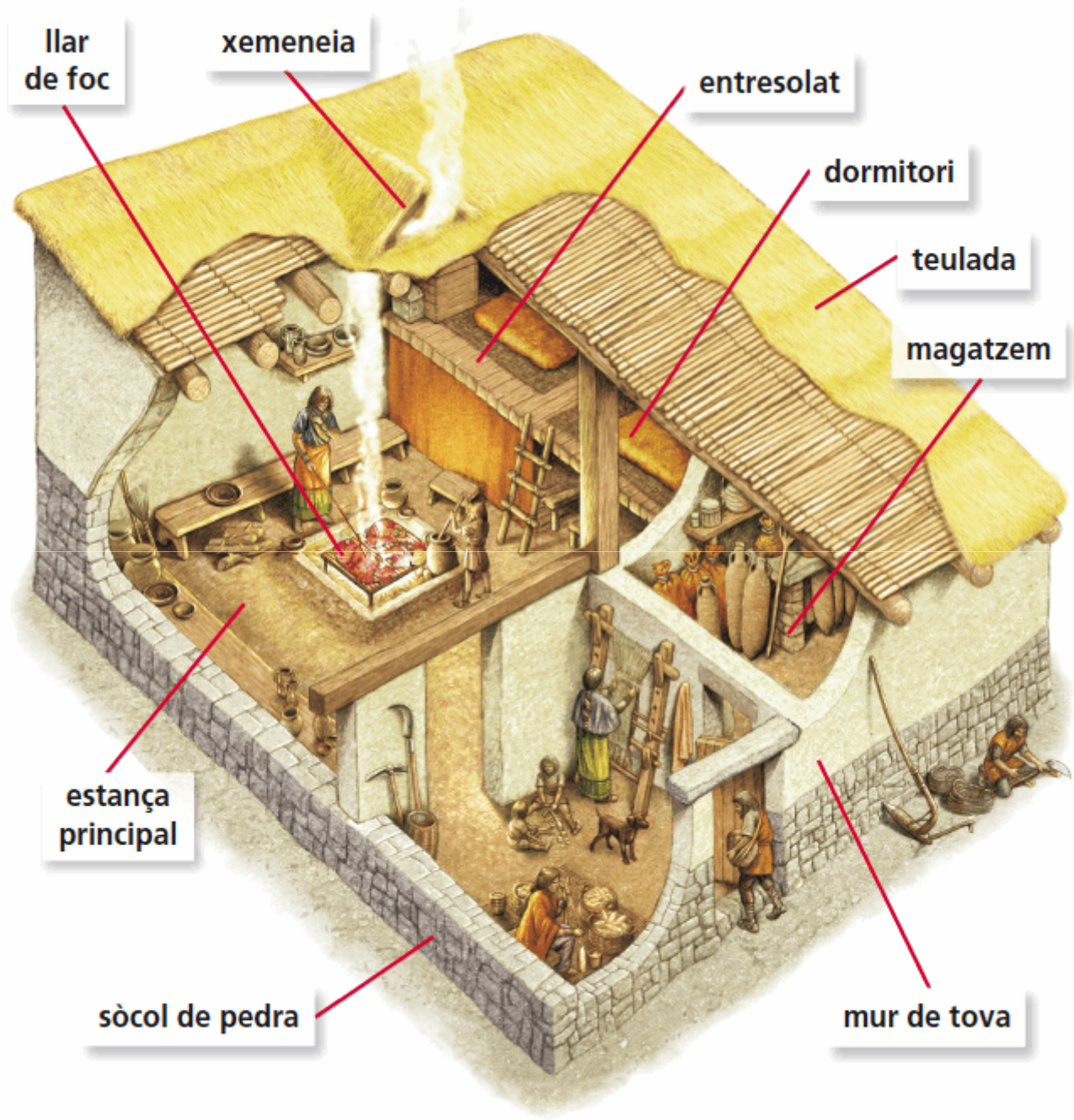
temple

tancat per al bestiar

muralla

- **2.3. ELS HABITATGES IBÈRICS**

- Els ibers eren bons constructors. Feien les cases amb parets de tova que s'aixecaven sobre un sòcol de pedra. El sostre el feien amb fusta i branques i l'impermeabilitzaven amb fang i palla perquè no s'hi filtrés aigua.
- Les cases eren de planta rectangular, podien tenir una cambra o més i de vegades hi havia un entresolat. Feien la funció d'habitatge, però també servien per tancar-hi el bestiar, guardar-hi les eines o emmagatzemar-hi els productes.
- El mobiliari de la casa era molt senzill, però hi tenien una gran varietat d'estris: àmfores, gerres, pots, copes, olles, plats, etc. Feien foc a terra al centre de la cambra: els servia per cuinar i per escalfar-se. Al sostre hi havia un forat per on sortia el fum cap a l'exterior.

llar de foc

xemeneia

entresolat

dormitori

teulada

magatzem

estança principal

sòcol de pedra

mur de tova

- **2.4. UNA ECONOMIA AGRÍCOLA**

- L'economia ibèrica es basava en la ramaderia (cabres, ovelles, porcs) i en l'agricultura, especialment de secà. El blat, la civada, l'ordi i el mill eren, juntament amb el lli i els llegums (llenties, faves i pèsols), les plantes més conreades.
- Elaboraven teixits, produïen objectes de ceràmica, coneixien la metal·lúrgia del bronze i del ferro i encunyaven moneda. La presència d'escòries de ferro i de forns metal·lúrgics indiquen que feien una producció important d'eines agrícoles, armament i objectes d'ornament.
- Els ibers comerciaven amb els altres pobles ibèrics, amb mercaders grecs, fenicis i cartaginesos i amb els seus veïns celtas. Aquests intercanvis es basaven en la venda de cereals, metalls, pells, teixits i, potser, esclaus. A canvi, rebien ceràmica de luxe, armament, joies, perfums, etc.

- **2.5. SOCIETAT I CREENCES RELIGIOSES**

- La societat ibèrica estava formada per dos grans grups socials: una aristocràcia, que posseïa la terra i detenia el poder, i els pagesos, que constituïen la majoria de la població. També hi havia artesans dedicats a feines especialitzades (metal·lúrgics, ceramistes, etc.), guerrers i sacerdots.
- Els ibers no tenien un exèrcit ben format i permanent. Sembla que en moments de perill o de guerra nomenaven un cap militar per dirigir l'exèrcit. Els pobles de l'interior, els ilergets i els ausetans, van ser governats per reis.
- Els pobles ibèrics tenien les seves divinitats tradicionals vinculades a la natura i relacionades amb el culte de la deessa mare.

- **2.6. ELS POBLES IBÈRICS DE CATALUNYA**

- Entre els segles VI i III a.C. l'actual Catalunya l'habitaven diversos pobles ibèrics, entre els quals cal destacar els laietans, a la costa central, els ilergets, a l'oest, i els ilercavons, al sud. Encara que constituïen pobles independents, tenien característiques culturals comunes.
- Tots aquests pobles ibèrics coneixien l'escriptura, però, tot i que l'escriptura ibèrica es pot llegir, no se n'ha pogut desxifrar encara el significat. L'ibèric tenia 28 signes, alfabètics i sil·làbics, i es podia escriure en dos sentits, de dreta a esquerra o d'esquerra a dreta.
- A Catalunya es conserven restes de nombrosos poblats ibèrics. A la costa destaquen el *Puig de Sant Andreu*, a Ullastret (Baix Empordà), les *Toixoneres*, a Calafell (Baix Penedès), i a l'interior sobresurt el *Molí de l'Espígol*, a Tornabous (Urgell).

Els pobles ibèrics de Catalunya.

L'Art Ibèric : arquitectura

La manca de restes arqueològiques de grans edificacions (temples o recintes militars) fa que no puguem disposar de gaires coneixements de l'arquitectura ibèrica. L'abundància de poblats, però, permet conèixer bé l'urbanisme i les tècniques de construcció ibèrics.

L'escultura i el relleu

Les millors mostres d'art ibèric les trobem en escultura figurativa i en relleu.

Destaquen les dames, com la de Baza (Granada) i la d'Elx (Alacant), que constitueixen les peces més rellevants de l'escultura ibèrica.

Aquestes escultures estan fetes amb pedra calcària i són policromades. Les seves característiques (frontalitat i rigidesa) ens fan pensar en l'estatuària grega de l'època arcaica. Les dames llueixen uns vestits luxosos, pentinats força complexos i joies molt elaborades i ostentoses. Es creu que tenien una funció funerària o religiosa.

Tot i que a Catalunya no s'han trobat santuaris amb mostres artístiques tan abundants com les del sud-est peninsular, hi ha algun testimoni de la riquesa de l'art ibèric, com és ara el tresor de Tivissa (Castellet de Banyoles, Ribera d'Ebre)

Qui eren els celtes?

Els pobles celtes o amb influència celta van habitar a la zona cantàbrica, la Meseta nord i centre i el nord-oest peninsular, a partir del segle V a. C.

No van ser un poble unificat, sinó que es van organitzar en tribus que s'unien o pactaven entre elles segons els interessos de l'aristocràcia guerrera. Aquestes tribus tenien trets comuns de tradició celta, però també existien diferències importants entre les tribus del nord-oest i les del centre peninsular.

A les zones de contacte entre els pobles celtes i els ibers es va desenvolupar la cultura celtibèrica, que va prendre elements de les dues.

Casc celta d'or trobat a Rianxo (Corunya)

La forma de vida dels celtes

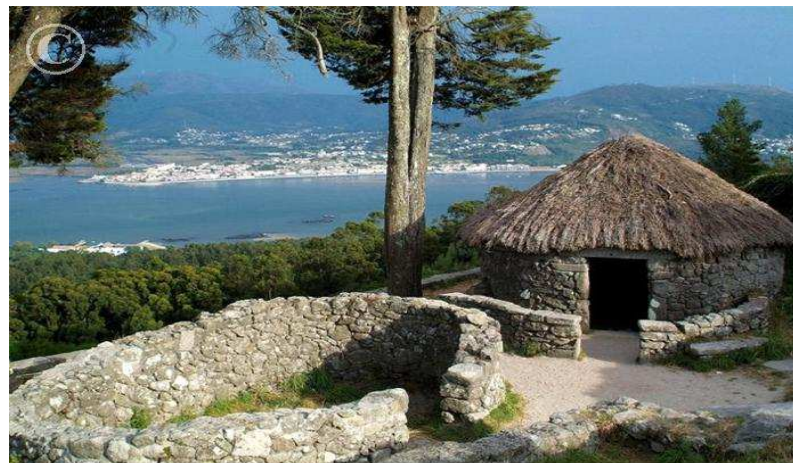
Els coneixem gràcies a les restes materials però sobretot per les fonts escrites de grecs i romans.

Els poblats estaven situats en turons o llocs elevats i envoltats de muralles a l'interior de les quals s'alineaven cases de dimensions reduïdes i de planta circular o rectangular.

Religió

Eren politeistes. Tenien nombrosos déus als quals oferien el sacrifici d'animals. Les seves creences estaven relacionades amb els astres (el Sol i la Lluna) i amb la natura.

Practicaven la incineració dels morts. Les cendres s'enterraven en urnes o directament en un forat a terra, al costat d'alguns objectes que formaven l'aixovar funerari

Art celta

Les mostres artístiques dels pobles celtas són escasses. S'han trobat algunes escultures amb forma humana, sobretot figures de guerrers.

També destaquen els verracos, grans escultures de pedra que representen animals toscament tallats.

Toros de Guisando
a Àvila

3. Els celtes

- **3.1. ELS POBLATS**

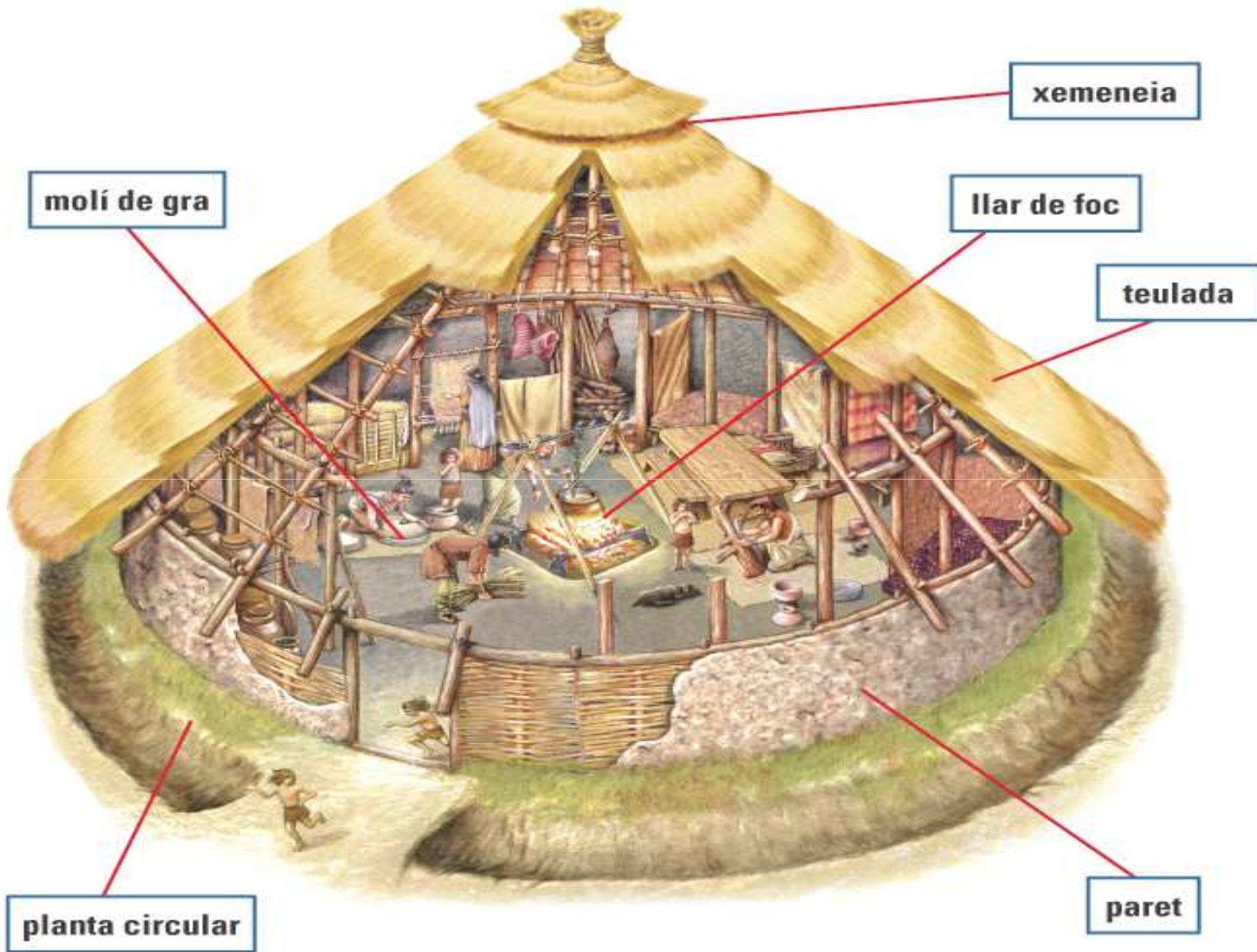
- Els celtes vivien en petits poblats emmurallats que es coneixen amb el nom de *castros*; protegits per elements naturals (pujols, rius, penínsules...), estan situats a prop de fonts i de ter-renys conreables.
- Els castros solien estar fortificats amb muralles i fossats i en alguns l'entrada estava protegida amb una torrassa.
- Podien tenir un, dos i fins a tres recintes concèntrics. Quan hi havia més d'un recinte fortificat, el que estava situat a la part exterior devia tenir com a finalitat millorar la defensa del poblat i guardar-hi el bestiar.
- Al recinte interior del castro s'aixecaven els habitatges, que estaven escampats i no formaven carrers i tampoc no compartien parets mitgeres.
- Els habitatges estaven construïts d'una manera molt senzilla i solien tenir planta circular. Les parets les feien de tova o de pedra i estaven cobertes amb un sostre, fet amb branques i palla, que s'aguantava en un pal central.
- Al centre del poblat s'hi solien situar els edificis més grans, que es dedicaven a funcions religioses i polítiques.

- **3.2. ECONOMIA I SOCIETAT**

- Els celtes eren ramaders i agricultors que coneixien la metal·lúrgia del ferro. Feienceràmica i teixits de llana i fabricaven instruments i armes de ferro i de bronze. Mantenien pocs intercanvis comercials i no coneixien l'ús de la moneda i tampoc l'escriptura.
- La societat celta s'organitzava en clans units per llaços familiars; uns quants clans formaven una tribu, que ocupava un ter-ritori determinat.
- A les tribus hi havia una certa jerarquització social, amb un predomini de la casta guerrera.
-

xemeneia

molí de gra

llar de foc

teulada

planta circular

paret

L'Art Celta

Les manifestacions artístiques dels celtes eren més aviat escasses, tot i que aquests pobles van assolir un alt grau de mestria en l'art de la forja i de l'orfebreria.

En l'escultura destaquen els verros, figures tallades en pedra, força tosques i esquemàtiques, de porcs, toros i senglars. N'hi ha exemples a Zamora, a Salamanca, a Àvila i a Càceres.

La forja d'armes

Als jaciments celtes s'hi ha trobat nombroses armes (cascos, cuirasses, escuts, dagues...) algunes estaven destinades al combat, mentre que d'altres tenien una finalitat ritual(ofrenes a les divinitats, aixovar funerari...)

L'orfebreria decorativa

Els celtes van destacar com a bons orfebres. Se n'han trobat fermalls, torques, arracades, collarets, braçalets i sivelles. Per elaborar-los utilitzaven ferro i bronze, i també metalls preciosos.

- Toros

Introducció

Al segle III a.C. la zona oriental de la Península Ibèrica va esdevenir un territori de gran importància estratègica en l'enfrontament entre Roma i Cartago. Per oposar-se a l'expansió dels cartaginesos, els romans van emprendre la conquesta de tot el territori peninsular, que van anomenar Hispània.

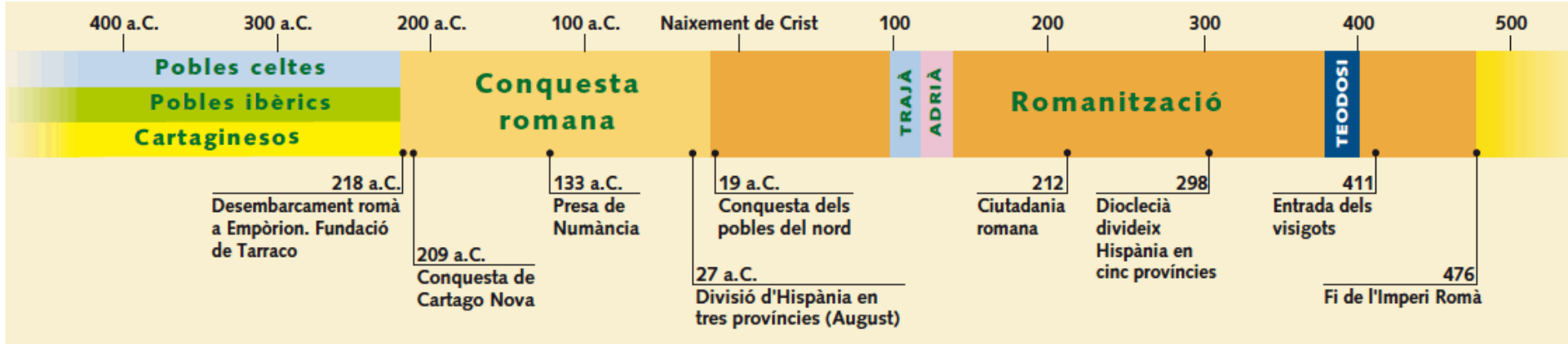
La presència romana a Hispània es va iniciar a la darrereria del segle III a.C. amb el desembarcament de les legions a Empúries l'any 218 a.C., i hi va perdurar fins a l'inici del segle V, en què alguns pobles bàrbars es van instal·lar al territori de l'Imperi Romà i en van provocar la desintegració.

Durant aquest període Hispània va ser dividida en províncies. El territori de Catalunya formava part de la Tarraconensis.

A Catalunya es van dedicar moltes terres a l'explotació agrícola, es van millorar les tècniques de conreu i es van explotar els recursos minerals. També s'hi van construir ciutats noves i una extensa xarxa de calçades, es va generalitzar l'ús de la moneda i es va anar imposant el llatí.

El conjunt d'obres públiques romanes que hi ha encara avui a Catalunya és el testimoni del desenvolupament i de la riquesa que hi va assolir la civilització romana.

1. La conquesta romana

• 1.1. LES LLUITES ENTRE ROMA I CARTAGO

- Les guerres entre Roma i Cartago pel domini del Mediter-rani occidental (Guerres Púniques) van ser l'origen de l'ocupació romana de la Península Ibèrica.
- Els cartaginesos, que ja posseïen colònies a la costa peninsular, van decidir ocupar militarment la zona oriental de la Península, ja que hi podien obtenir metalls, soldats i tributs, necessaris per poder vèncer els romans.
- L'expedició comandada per Amílcar Barca va aconseguir en pocs anys dominar la població del sud-est peninsular i fundar Cartago Nova (Cartagena), que en va esdevenir la capital.
- L'any 220 a.C. el fill d'Amílcar, Anníbal, va planejar la conquesta de Roma des de la Península Ibèrica. En el seu avanç va atacar la ciutat ibèrica d'Arse (Sagunt), aliada dels romans, i, després d'un llarg setge, la ciutat va ser destruïda i els seus habitants van ser exterminats.
- Per venjar Sagunt i frenar l'expedició d'Anníbal, Roma va decidir conquerir la Península Ibèrica amb la intenció d'impedir el subministrament als exèrcits cartaginesos que combatien a la península Itàlica.
- El 218 a.C. dos exèrcits romans comandats pels germans Escipió van desembarcar a *Empòrion* (Empúries, Alt Empordà), amb l'objectiu d'enfrontar-se als cartaginesos. Fou l'inici de la conquesta romana de Catalunya i de tota la Península Ibèrica.

- Anníbal va pretendre conquerir Roma amb un exèrcit que duia
- nombrosos elefants portats d'Àfrica.

• **1.2. LA CONQUESTA DE LA PENÍNSULA**

- La conquesta de la Península Ibèrica, que els romans anomenaven Hispània, es va allargar durant dos-cents anys (218-19 a.C.) i es va produir en quatre fases:
- Primera fase (218-201 a.C.): les guerres contra els cartaginesos i els seus aliats indígenes per aconseguir dominar la costa mediter-rània.
- El domini romà del territori català va ser ràpid perquè els pobles ibèrics de la costa (indigets, laietans...) van ser aliats dels romans. Els pobles de l'interior (ilergets, bergistans, ausetans...) els van presentar més resistència, però no van poder impedir que, l'any 195 a.C., els romans ocupessin totes les terres de l'actual Catalunya.
- La conquesta de Cartago Nova l'any 209 a.C. i la de Gades (Cadis) l'any 205 a.C. van fer possible la derrota dels cartaginesos i que els romans tinguessin el control del sud-est peninsular.
- Segona fase (201-154 a.C.): la conquesta del Sistema Ibèric, on els romans van trobar una escassa resistència per part dels ibers, i de la Meseta oriental.
- Tercera fase (154-133 a.C.): les guerres contra els pobles de l'occident peninsular, que van oposar més resistència. Les lluites més cruentes van ser contra els arevac, els vacceus i els lusitans.
- L'any 139 a.C. Viriat, el cap lusità més important, va ser assassinat pels seus oficials, que havien pactat retre's a Roma a canvi de rebre terres i privilegis.
- El setge i la presa de la capital dels celtibers, Numància (133 a.C.), va permetre als romans dominar tots els pobles de la Meseta.
- Entre l'any 123 i el 121 a.C. es va dur a terme la conquesta de les illes Balears.
- Quarta fase (29-19 a.C.): després de sotmetre les bel·licosos tribus de galaics, càntabres i àsturs en temps de l'emperador August, es va completar la conquesta de la Península.

- Indíbil i Mandoni, caps del ilergets, van encapçalar una revolta contra els romans el 206 a.C.
- Monument aixecat a la ciutat de Lleida.

2. Hispània, un territori de l'Imperi Romà

• 2.1. LES PROVÍNCIES ROMANES

- Per administrar els territoris conquerits els romans van dividir Hispània en províncies. Al capdavant de cada província hi havia un governador, de qui depenien els funcionaris.
- En temps d'August s'hi van crear tres províncies: la *Baetica*, la *Lusitania* i la *Tarraconensis*, on estava integrat el territori de l'actual Catalunya. Al final del segle III, en època de Dioclecià, la *Tarraconensis* va dividir en tres províncies: *Tarraconensis*, *Gallaecia* i *Carthaginiensis*. Al segle IV es va crear la *Balearica*.

• 2.2. L'ACTIVITAT ECONÒMICA

- Sota l'administració romana la producció agrícola va augmentar considerablement i es van implantar progressos, com l'arada, els adobs i el guaret. Les terres les treballaven els indígenes i els colons establerts a la Península. També es van crear latifundis, explotats per grans propietaris utilitzant mà d'obra esclava, que produïen blat, oli i vi.
- L'activitat artesana va tenir un gran desenvolupament. Hi havia petits tallers artesans i grans factories on treballaven esclaus. Es fabricaven armes a *Tar-raco* i a *Toletum*, i teixits, ceràmica i hi havia factories de salaó a la costa mediterrània.
- Els romans van explotar la riquesa mineral d'Hispània. N'obtenien metalls preciosos (plata i or), coure, ferro i mercuri (Almadén). A les mines hi treballaven esclaus.
- La producció es destinava al consum local i s'exportava a altres territoris de l'Imperi gràcies a una bona xarxa de calçades i al tràfic marítim.

Divisió provincial d'Hispania al segle IV.

Províncies i ciutats hispanes

Els romans, per tal d'administrar el territori peninsular, van crear una organització basada en la divisió del territori en províncies i en la xarxa de ciutats.

La divisió provincial d'Hispania va anar variant segons les necessitats administratives de cada època.

Del govern de cada província se n'ocupaven un **governador**, que vivia a la capital del territori provincial, i els diversos **funcionaris** civils necessaris, com els recaptadors d'impostos. També hi havia un **destacament militar** per a defensar el territori.

A Hispania, igual que a la resta de l'Imperi, existia una important **xarxa de ciutats** que van ser el centre de la vida social i econòmica. Aquestes ciutats tenien diferents orígens:

- Algunes van ser **noves colònies** fundades pels romans, com Itàlica (Santiponce, Sevilla), Barcino (Barcelona), Caesaraugusta (Saragossa) o Emerita Augusta (Mèrida). En aquestes ciutats no es pagaven impostos.
- Altres ciutats van créixer a partir **d'antics nuclis que es van romanitzar**, com per exemple Saguntum (Sagunt), Gades (Cadis), Palantia (Palència) o Brigantium (La Corunya). Aquests nuclis pagaven més o menys impostos segons el grau de resistència que havien oposat als romans durant la conquesta.

Les ciutats estaven ben comunicades gràcies a les **vies**.

4. El llegat de Roma

• 4.1. LA ROMANITZACIÓ

- La integració del territori català i del conjunt d'Hispania a l'Imperi Romà va comportar l'adopció dels elements culturals (dret, religió, llengua, art) propis d'aquesta civilització. Aquest procés d'assimilació es coneix amb el nom de romanització.
- L'adopció del dret romà va unificar jurídicament tots els habitants de l'Imperi. Els hispanos van adquirir la ciutadania romana l'any 212 d.C.
- La religió romana es va imposar sobre els antics cultes indígenes. El culte a l'emperador es va convertir en un element de cohesió política de l'Imperi.
- Però el fet de més transcendència fou la implantació del llatí, del qual deriven totes les llengües peninsulars actuals, amb l'excepció del basc. Entre els grans escriptors llatins n'hi ha molts d'hispanos: Sèneca, Marcial, Quintilià i Lucà.
- Hispania es va integrar en l'aparell polític romà i les famílies més riques i poderoses enviaven els fills a Roma per iniciar-los en la carrera política. Els emperadors Trajà, Adrià i Teodosi eren hispanos.
- Els romans van ser uns bons constructors i van exportar el seu model de ciutat i d'obres públiques a tot l'Imperi. Arreu de la Península es conserven nombrosos exemples de les construccions romanes: teatres (Itàlica, Mèrida i Sagunt), amfiteatres (Itàlica i Mèrida), muralles (Lugo), termes (Mèrida), aqüeductes (Segòvia i Mèrida), ponts (Alcàntara i Mèrida), arcs (Medinaceli), temples (Mèrida), etc.

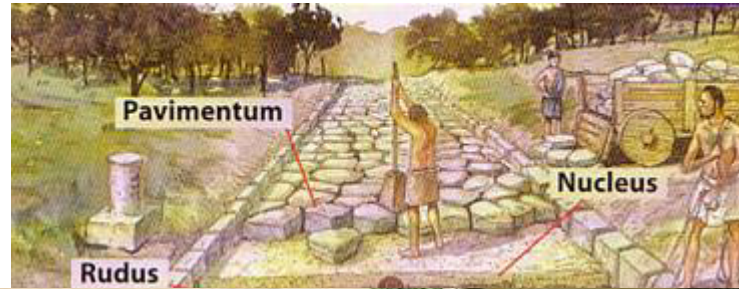
Fotografies a la propera unitat

Les calçades romanes

Les ciutats d'Hispania estaven enllaçades entre elles i amb la resta de l'Imperi amb una extensa xarxa de calçades.

Les més importants eren la Via Augusta, que sortia de Gades(Cadis), recorria tot l'est peninsular, travessava els Pirineus i arribava fins a Roma, i la Via de la Plata, que unia Emerita Augusta (Mèrida) amb Asturica Augusta (Astorga)

CALZADA ROMANA

Los romanos crearon una gran red de vías de comunicación por todo su imperio. En un principio sirvieron para facilitar los movimientos de tropas con una rapidez nunca vista hasta entonces. En el aspecto económico agilizaron notablemente el transporte de mercancías. También tuvieron gran importancia para la propagación de la cultura romana.

www.quellegamos.com

Imagen protegida por derechos de autor.

Prohibido su uso en cualquiera de sus formas sin autorización expresa y por escrito del autor.

- 1 Gremium
- 2 Statumen
- 3 Rudus
- 4 Nucleus
- 5 Pavimentum
- 6 Vierteaguas
- 7 Miliario
- 8 Bordillo
- 9 Groma

Vies de comunicació a Hispània

Els romans van crear una xarxa de comunicació que van ser bàsiques en l'Imperi, ja que hi marxaven els exèrcits, hi transitaven les persones i s'hi transportaven els productes comercials.

Van establir rutes marítimes i van construir calçades que van continuar sent transitades durant segles.

Les **calçades** es van construir aprofitant camins naturals ja utilitzats des de molt abans. Els romans van condicionar aquests camins: els van pavimentar acuradament i els van senyalitzar. També es van preocupar de la comoditat dels viatgers construint fondes.

La Via Augusta començava a Cadis i, seguint el curs del Guadalquivir, arribava a la costa llewantina, des d'on es dirigia a Tàrraco i continuava en direcció al nord, passava a la Gàl.lia i arribava fins a Roma.

De sud a nord s'estenia **la Via de la Plata**, que des de la Bètica, i passant per Extremadura, Salamanca i Zamora, arribava fins a Astorga.

Vies fluvials i marítimes

Van ser importants especialment per al trasllat de mercaderies **a llarga distància**. A més, aquestes vies resultaven més econòmiques. Per exemple, transportar un carregament de blat a través de la Mediterrània era més econòmic que transportar-lo 150 quilòmetres terra endins.

De la importància del comerç marítim en són bona mostra les abundants restes d'embarcacions que es conserven sota el mar.

Molts rius eren navegables, fins i tot alguns que no ho són actualment. Per a navegar-hi, els romans utilitzaven embarcacions de poc calat o feien servir la sirga, mètode que consisteix a arrossegar la barca des de la vora amb l'ús de cordes i cavalls.

Tarraco, una gran ciutat romana

Poc després del desembarcament dels germans Escipió en terres de Catalunya, els romans van instal·lar un campament militar a prop del poblat ibèric de Kese, situat a la part baixa de l'actual Tarragona i a tocar del mar.

A la segona meitat del segle I a. C. La ciutat va rebre el nom de Colonia Iulia Urbs Triumphalis Tarraco. A partir del segle Id. C., com a capital de la província Tarraconensis, es va convertir en un important centre econòmic, polític i administratiu. Els seus monuments són una mostra de l'esplendor que va assolir a l'època imperial.

Reconstrucción de Tarraco, capital de provincia.
①: Anfiteatro. ②: Circo. ③: Foro provincial. ④: Necrópolis. ⑤: Puerto. ⑥: Recinto sagrado. ⑦: Via Augusta.

EXERCICIS

1. Explica quan van arribar a la Península i d'on provenien els pobles indoeuropeus i quines aportacions van fer.
2. Enumera les principals colònies fenícies, gregues i cartagineses de la Península.
3. Què van aportar els pobles colonitzadors a les poblacions autòctones? Quin poble hi va introduir les relacions comercials monetàries?
4. Explica les activitats econòmiques principals que duïen a terme els ibers en terres catalanes.
5. Quins eren els principals grups socials dels pobles ibèrics? Com es governaven? Explica el paper de les dones a la societat ibèrica.
6. Compara els pobles ibèrics i els pobles celtas i assenyala'n semblances i diferències.

EXERCICIS

7. Quins interessos enfrontaren Roma i Cartago?
8. Què van ser les guerres púniques?
9. Com va afectar la Península Ibèrica?
10. Quines eren les principals activitats econòmiques (també en altres camps) que es feien a Hispània?
11. Quines eren les calçades romanes principals? Quines ciutats unien? quines zones d'Hispània estaven més ben comunicades?
12. Quines eren les ciutats romanes més importants de Catalunya, com es deien: Lleida, Roses, Barcelona, Badalona, Tarragona, Girona.
13. Què s'entén per romanització?
14. Descriu els monuments que hi ha a les fotografies i explica'n la funció.